

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет

САМОСТІЙНА РОБОТА З ПСИХОЛОГІЇ

**Методичні рекомендації
для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти**

Бердянськ, 2021

УДК 159.9(076.5)
Ч46

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 2 від 28 вересня 2021 р.)*

Рецензенти:

ГОРЕЦЬКА Олена - кандидатка психологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри психології Бердянського державного педагогічного університету;

СТАРИНСЬКА Олена - кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри практичної психології та логопедії Бердянського державного педагогічного університету.

Ч46

Самостійна робота з психології : методичні рекомендації для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / авт.-уклад. Ірина ЧЕРЕЗОВА. Бердянськ : БДПУ, 2021. 57 с.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, які вивчають освітній компонент «Психологія» як обов'язковий відповідно до освітньо-професійних програм. Рекомендації містять загальні положення щодо організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти, характеристику основних форм самостійної роботи з психології та засобів її виконання, зміст самостійної роботи з психології, питання та завдання для самоконтролю, перелік рекомендованих джерел інформації, додатки.

Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

© Черезова І., 2021

© БДПУ, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	5
II. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ.....	8
II.1. Основні форми організації самостійної роботи з психології	8
II.2. Індивідуальне навчально-дослідне завдання як базова самостійна робота з психології	10
II.3. Характеристика основних засобів виконання самостійної роботи з психології	12
III. САМОСТІЙНА РОБОТА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ».....	20
III.1. Тематика самостійної роботи.....	21
III.2. Зміст самостійної роботи	23
III.3. Завдання та питання для самоконтролю	38
IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	51
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	53
ДОДАТКИ	54

ВСТУП

Сучасний стан і перспективи розвитку закладів вищої освіти передбачають, у першу чергу, підвищення значущості свідомої, цілеспрямованої, самостійної пізнавальної діяльності кожного здобувача. Наукова інформованість, компетентність фахівця - це його інтелектуальний потенціал, орієнтований на пізнавальну активність, систему певних дослідницьких умінь, без яких неможлива творча діяльність у рамках спеціальності. Володіючи сучасною науковою інформацією, справжній фахівець є творцем нових знань, нових ефективних творчих технологій професійної діяльності. Набуття таких якостей майбутнього фахівця потребує постійної, наполегливої, творчої самостійної роботи, починаючи з першого року навчання у закладі вищої освіти.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти є невід'ємним складником підготовки фахівців в університеті та однією з форм засвоєння навчального матеріалу поза межами обов'язкових навчальних занять. Її спрямовано на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами за час навчання, їх поглиблення, набуття й удосконалення практичних навичок та умінь щодо відповідних спеціальності та напрямку.

Головною метою самостійної роботи здобувача вищої освіти є формування його пізнавальної активності, засвоєння навичок самостійної навчальної, науково-дослідної та практичної роботи, розвиток і поглиблення професійних наукових і практичних інтересів, формування професійних якостей, знань, умінь і навичок, а також створення умов для гармонійного розвитку особистості майбутнього фахівця.

Основними завданнями самостійної роботи здобувачів вищої освіти є засвоєння в повному обсязі освітньої програми та послідовне вироблення навичок ефективної самостійної професійної (практичної й науково-теоретичної) діяльності на рівні світових стандартів.

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Підготовка висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, а також здатних до компетентної, відповідальної й ефективної діяльності за своєю спеціальністю неможливе без підвищення ролі самостійної роботи здобувачів вищої освіти, спрямованої на стимулювання їх професійного зростання та виховання творчої активності.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти - вид навчальної діяльності, що виконується студентом без безпосереднього контакту з викладачем або керований викладачем опосередковано через спеціальні навчальні матеріали; невід'ємна обов'язкова ланка процесу навчання, що передбачає насамперед індивідуальну роботу студентів у відповідності з установкою викладача та програмою навчальної дисципліни.

У сучасній дидактиці самостійна робота студентів розглядається, з одного боку, як вид навчальної праці, здійснюваний без безпосереднього втручання, але під керівництвом викладача, а з іншого - як засіб залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності та формування у них методів організації такої діяльності.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти охоплює:

- ✓ підготовку до аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських, лабораторних тощо);
- ✓ виконання завдань з навчальної дисципліни протягом семестру;
- ✓ роботу над окремими темами навчальних дисциплін;
- ✓ підготовку до практики та виконання завдань, передбачених практикою;
- ✓ підготовку до всіх видів контрольних випробувань, у тому числі до курсових, модульних і комплексних контрольних робіт;
- ✓ підготовку до підсумкової державної атестації, у тому числі й виконання випускної кваліфікаційної роботи бакалавра та магістра;
- ✓ роботу в студентських наукових гуртках, семінарах тощо;
- ✓ участь у роботі факультативів, спецсемінарів тощо;
- ✓ участь у науковій і науково-методичній роботі кафедр, факультетів;
- ✓ участь у наукових і науково-практичних конференціях, семінарах, конкурсах тощо.

Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти спрямовується на формування таких базових **умінь та навичок**:

Інтелектуальні:

- користуватися понятійним апаратом наукового дослідження;
- виділяти головне, другорядне в інформаційних (наукових) текстах;
- свідомо використовувати логічні прийоми мислення (аналогія, порівняння, аналіз, синтез);
- інтерпретувати отримані результати власної інтелектуальної діяльності, робити висновки, узагальнення;
- працювати з інформацією (класифікувати, узагальнювати, інтерпретувати).

Пошуково-дослідницькі:

- самостійно знаходити необхідну інформацію в інформаційному полі;
- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- використовувати наукові методи пізнання: моделювання, експеримент, спостереження, роботу з першоджерелами тощо;
- визначати основні компоненти наукового дослідження, складати програму наукового дослідження;
- адекватно оцінювати власну діяльність.

Інформаційні:

- використовувати інформаційні та комунікаційні технології для отримання необхідної інформації, класифікації, систематизації та її оформлення;
- використовувати технології постійного оновлення знань, удосконалення навичок;
- розробляти власні стратегії, моделі самоосвіти;
- організовувати процес самонавчання;
- визначати доцільність індивідуальної освітньої траєкторії;
- добирати власні прийоми навчання;
- виконувати проекти;
- використовувати нові технології та комунікації;
- швидко адаптуватися до нових умов праці або навчання, знаходити нові рішення, долати труднощі.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти під керівництвом викладача відбувається у формі ділової взаємодії: студент отримує безпосередні вказівки та рекомендації викладача про організацію самостійної діяльності, а викладач виконує функцію управління через контроль і корекцію помилкових дій. Але основним психолого-педагогічним завданням самостійної навчальної діяльності здобувачів вищої освіти є формування та ствердження у них складного комплексу інтелектуальних якостей та особистісних властивостей, що забезпечує вміння навчатися самостійно впродовж усієї майбутньої професійної діяльності.

Види завдань для самостійної роботи

Залежно від особливостей навчальної дисципліни викладач може пропонувати здобувачам вищої освіти різні **види завдань для самостійної роботи**:

- переробка інформації, отриманої безпосередньо на аудиторних навчальних заняттях;
- робота з відповідними підручниками та особистим конспектом лекцій;
- самостійне вивчення окремих тем або питань із складанням конспекту;
- робота з відповідною літературою;
- написання рефератів, повідомлень, есе;
- творчі завдання (доповіді, проекти, огляди тощо);
- виконання підготовчої роботи до лабораторних та практичних занять;
- виконання індивідуальних завдань;
- конструювання фрагментів уроків;
- підготовка письмових відповідей на проблемні питання;

- виготовлення наочних матеріалів;
- складання картотеки літератури за змістом фахової діяльності;
- тестування та ін.

Використання різних видів самостійної роботи в навчальному процесі дозволяє впорядкувати його, раціоналізувати прийоми роботи над навчальним матеріалом, урізноманітнити навчальну роботу зі студентами, що сприяє активізації їх пізнавальної діяльності.

Контроль самостійної роботи

Контроль самостійної роботи здобувачів вищої освіти є органічною частиною навчального процесу та поділяється на **поточний і підсумковий**. Поточний контроль здійснюється в процесі аудиторних занять (лекції, семінари, практичні або лабораторні заняття) і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи.

Форми поточного контролю:

- усне опитування за матеріалами розглянутої теми на початку наступної лекції з оцінкою відповідей студентів;
- письмове фронтальне опитування студентів на початку або в кінці лекції;
- перевірка виконання завдань самостійної роботи в зошитах;
- перевірка знань та умінь на семінарських, практичних, лабораторних заняттях;
- тестова перевірка знань студентів;
- перевірка знань і вмінь шляхом використання інтерактивних технологій навчання.

Кредитно-модульна система передбачає включення тем самостійної роботи до модуля і контролює даний вид роботи після закінчення логічно завершеної частини лекцій та інших видів занять з психології. Результати поточного контролю з самостійної роботи студента враховуються під час оцінювання модулю та фіксуються в журналі обліку роботи академічної групи.

Підсумковий контроль має своїм завданням з'ясувати рівень засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу в кінці семестру або після завершення вивчення дисципліни та проводиться у формі заліків та екзаменів.

Контроль за самостійною роботою студентів виконує дві функції:

- **коригувальну** (полягає у своєчасному виявленні помилок);
- **стимулювальну** (є своєрідним зовнішнім поштовхом до діяльності).

Відповідно до цих функцій виділяють два види контролю: **за процесом і за результатом**. Контроль за процесом передбачає пильну увагу за кожним «кроком» виконуваної діяльності. При цьому поточна діяльність порівнюється з еталонною, запрограмованою діяльністю. Контроль за результатами передбачає повну свободу студентів у здійсненні процесу діяльності, але ставить їх перед необхідністю вчасно подати конкретний результат. Такий контроль доцільний щодо самостійної роботи, бо кінцевий її результат завжди відображений в конкретних формах: конспект, реферат, презентація тощо.

Самостійна робота регламентована положенням «Про організацію самостійної роботи студентів Бердянського державного педагогічного університету», а її зміст визначається робочою програмою навчальної дисципліни «Психологія», завданнями та рекомендаціями викладача.

II. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ

II.1. Основні форми організації самостійної роботи з психології

Самостійна робота студентів здійснюється у різноманітних формах, які умовно розділені на 2 групи: **базова** та **додаткова**. Ці форми органічно взаємопов'язані, взаємодоповнюють та взаєморозвивають одна одну, а засоби, за допомогою яких вони реалізуються, є поліфункціональними.

До **базової самостійної роботи студентів** належать форми, які є умовою виконання навчального плану та складають основу для комплексного оцінювання результатів навчальної діяльності студентів. До такої роботи, по-перше, слід віднести:

- підготовку до поточних аудиторних занять (лекцій, семінарів, практичних);
- самостійне вивчення окремих тем або питань теми.

Самостійна підготовка студента до лекції полягає, насамперед, у перечитуванні конспекту попередньої лекції. Самостійна підготовка до семінарів і практичних занять полягає в опрацюванні конспекту відповідної лекції (якщо вона читалася з даної теми), читанні відповідного розділу підручника (навчального посібника) й першоджерела, підбір прикладів, ситуацій, виконання практичних домашніх завдань, якщо такі передбачені планом заняття.

Самостійне вивчення окремих тем або питань теми передбачає, у першу чергу, засвоєння студентами нової навчальної інформації. Для цього необхідне опрацювання відповідних розділів підручників, ознайомлення з першоджерелами, робота з ресурсами Internet, виконання необхідних тренувальних завдань, здійснення заходів із самоконтролю. Форми звітування про результати цієї роботи визначаються кафедрою (викладачем) та можуть бути усними, письмовими або програмованими. Оцінювання, як правило, відбувається у комплексі з загальними результатами опрацювання студентом відповідного змістового модуля.

По-друге, до базової самостійної роботи належить виконання окремих завдань, які підлягають спеціальному контролю та оцінюванню викладачем і роблять певний внесок у сумарну кількість балів, отриманих студентом за вивчення навчального предмета. До таких форм належать:

- підготовка до поточного (модульний контроль, письмова робота) та підсумкового контролю (екзамен, залік);
- виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ), якщо таке передбачене робочою програмою.

Самостійна підготовка до поточного та підсумкового контролю полягає в повторенні теоретичного матеріалу, відтворенні необхідних умінь і навичок та самоконтролю їх результативності.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання є формою самостійної роботи, що передбачає більш активну пошуково-творчу діяльність студентів, і містить проблемні питання (ситуації-завдання), які потребують не тільки опанування нової інформації, а й використання її для вирішення конкретних проблем. Якість його виконання оцінюється у межах загального розподілу балів за відповідний модуль.

До **додаткової самостійної роботи студентів** належать форми, які виконуються за бажанням окремих студентів та спеціально викладачами не оцінюються. Таку роботу можна умовно поділити на **додаткову навчальну** та **додаткову позанавчальну**.

Додаткова навчальна самостійна робота передбачає використання студентами окремих прийомів організації навчальної діяльності, що забезпечують підвищення якості опанування змісту програми навчального курсу (наприклад, створення опорних конспектів теми).

Позанавчальна самостійна робота виходить за межі затверджених навчальних програм і має на меті розширення та поглиблення знань студентів з психології. Така робота здійснюється у формі опрацювання спеціальної, монографічної літератури, матеріалів спеціалізованих журналів та спеціальних Internet-ресурсів. Ця робота органічно поєднується з різноманітними формами науково-дослідної роботи студентів з психології (участь у студентському психологічному товаристві, робота в проблемних групах та гуртках, участь у студентських олімпіадах та конференціях тощо).

У різних формах самостійної роботи студентів можуть бути застосовані *різноманітні конкретні засоби*, до яких зазвичай відносять:

- 1) читання навчальної та наукової літератури;
- 2) конспектування першоджерел;
- 3) складання структурно-логічних схем, таблиць за окремими розділами, темами, питаннями навчальної дисципліни;
- 4) робота з Internet-ресурсами;
- 5) складання глосарію теми, розділу, навчальної дисципліни;
- 6) складання кросвордів;
- 7) складання різного роду завдань за навчальною дисципліною;
- 8) складання картотеки літератури за окремими розділами, темами, питаннями навчальної дисципліни;
- 9) підготовка картотеки діагностичних методик за окремими розділами, темами, питаннями навчальної дисципліни;
- 10) практичне вивчення психічних процесів, станів, властивостей;
- 11) підготовка доповідей, повідомлень, презентацій.

Нижче розглянемо стисло характеристику цих засобів виконання самостійної роботи студентами.

II.2. Індивідуальне навчально-дослідне завдання як базова самостійна робота з психології

Практична реалізація самостійної роботи як одного з основних компонентів освіти може бути виконана при використанні в навчальному процесі **індивідуального навчально-дослідного завдання**. Індивідуальне навчально-дослідне завдання містить елемент пошукової, науково-дослідної роботи і виступає чинником залучення студента до науково-дослідної діяльності, яка може бути продовжена під час виконання курсової, дипломної, магістерської роботи, підготовки наукових доповідей, написання наукових статей тощо.

Метою виконання індивідуального навчально-дослідного завдання є закріплення, поглиблення й узагальнення знань, отриманих студентами в процесі навчання. При виконанні такого завдання студент має продемонструвати вміння у сфері науково-дослідної діяльності, при роботі з готовим матеріалом, а також уміння творчо й оригінально вирішувати поставлені запитання (завдання).

Індивідуальне навчально-дослідне завдання - це окремий змістовий модуль, який виконується самостійно й оцінюється як частина навчального курсу.

При виконанні запропонованого варіанту індивідуального навчально-дослідного завдання (вирішення педагогічних задач) майбутній вчитель має керуватись його поетапним виконанням:

1 етап - формування умов та вимог задачі:

- «дано» - формулювання проблеми, яка буде вирішуватись протягом усього подальшого процесу рішення шляхом узагальнення, розуміння, виділення головного, прояснення сенсу, визначення актуального;
- «треба» - постановка мети подальших дій, що задає напрямок, у межах якого формується майбутнє педагогічне рішення, окреслення образу бажаного результату, визначення педагогічно доцільних і важливих орієнтирів формування особистості.

2 етап - процес виникнення гіпотез у широкому альтернативному полі, від стереотипів і штамів у вирішенні педагогічних задач до творчих знахідок. На даному етапі майбутній вчитель має запропонувати якомога більшу кількість прийнятних, доцільних варіантів дій з проблемної ситуації.

3 етап - вибір альтернативної гіпотези, рефлексивний вибір майбутнім педагогом певного варіанту рішення педагогічної задачі за критерієм «прийнятне – неприйнятне» й аргументація своєї оцінки, підтверджена результатами досліджень вчених.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання має включати наступні елементи наукового дослідження:

- 1) комплексний і системний підходи до вирішення поставленого завдання;
- 2) використання сучасних теоретичних методологій, наукових розробок та досліджень за даною темою;
- 3) застосування творчого підходу й відбиття власного бачення вирішення поставленого завдання.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання має складатися зі вступу, основної частини та висновку.

Вступ має розкривати актуальність та практичне значення проблеми. Основна частина має розкривати завдання, відповідати на поставлені запитання. Вона повинна містити власні міркування студента стосовно сутності питання (завдання), які мають бути підкріплені посиланнями на відповідні наукові джерела, бути логічним зв'язком між вступом й висновком. У висновках мають бути сформульовані підсумки, які відповідають поставленому питанню (завданню), практичні пропозиції або рекомендації щодо його вирішення.

Вимоги до оформлення індивідуального навчально-дослідного завдання

Титульний аркуш має бути оформлений у такій послідовності:

- назва університету;
- назва кафедри;
- назва навчальної дисципліни;
- номер академічної групи;
- прізвище й ім'я студента.

Текст роботи потрібно розпочинати зі змісту питання (завдання). Об'єм - не більше 3-5 сторінок листа А4 формату, шрифт Times New Roman, 14, інтервал 1,5; поля: верхнє й нижнє - 20 мм, ліве - 30 мм, праве - 15 мм.

Список літератури складають за алфавітним порядком прізвищ авторів або заголовків. Інтернет-джерела мають подаватись з обов'язковою позначкою щодо інформації, яка міститься на цьому сайті. Не припустиме посилання лише на сайти.

Виконання студентами індивідуального навчально-дослідного завдання дає можливість поглибити та конкретизувати знання, отримані ними на лекціях, сприяє більш міцному засвоєнню наукової інформації, формує і розвиває у майбутніх вчителів прогностичні уміння при вирішенні педагогічних задач.

II.3. Характеристика основних засобів виконання самостійної роботи з психології

1. Читання навчальної та наукової літератури

Самостійне читання підручників, навчальних посібників, монографій, додаткової літератури та конспектів може використовуватися у різних ситуаціях навчальної роботи здобувачів вищої освіти:

- 1) на семінарах та практичних заняттях;
- 2) при підготовці до лекцій, семінарів, практичних занять;
- 3) при підготовці рефератів, курсових та дипломних робіт;
- 4) при підготовці до екзаменів і заліків.

У наш час існує достатня кількість наукових джерел інформації з психології, проте у кожному з них виражається певна філософська позиція автора, його розуміння специфіки викладу окремих розділів та тем. Це зумовлює те, що певні питання можуть бути розглянутими з різним ступенем докладності: занадто широко або взагалі не включені в підручник. Щоб уникнути небажаних прогалин у засвоєнні курсу, необхідно орієнтуватися на вимоги державних стандартів підготовки фахівця відповідної спеціальності та використовувати не один підручник, а працювати з різними джерелами.

Однією з актуальних методичних проблем читання навчальної та наукової літератури як форми самостійної роботи студентів є формування в них умінь осмисленого читання, розвиток навичок розуміння психологічних текстів.

Найбільшою складністю для студентів є читання наукових монографій і статей. На відміну від підручників та навчальних посібників вони не адаптовані для навчальних цілей відповідної категорії студентів. Працюючи зі складним для сприйняття стилем наукового тексту, деякі студенти відчують значні труднощі в його розумінні і тому обмежуються механічним заучуванням формулювань. Тому головним завданням викладача є використання завдань, що сприяють розвитку відповідних **умінь читання**:

- складання докладного структурованого плану розділу;
- вільний (без опори на конспект) переказ розділу тексту;
- пошук відповіді на заздалегідь поставлені до тексту питання;
- відповіді на конкретні питання з розділу, спрямовані на виявлення розуміння основних понять, уміння порівнювати, аналізувати, синтезувати, узагальнювати;
- формулювання окремих думок тексту в іншій стилістичній і синтаксичній формі;
- складання стислого конспекту тексту;
- складання опорної графічної схеми розділу з текстовими поясненнями;
- складання резюме прочитаного тексту.

Залежно від мети та докладності опанування текстом, читання може бути **ознайомлювальним і вивчаючим**.

Метою *ознайомлювального читання* є швидкий перегляд книги, з'ясування її відповідності темі (розділу), визначення частин тексту, які можна буде використати.

Алгоритм ознайомлювального читання

1. Вивчення змісту титульного листа, визначення точної назви роботи, її автора й призначення.
2. Знайомство з анотацією або передмовою.
3. Знайомство зі змістом, виявлення питань, що цікавлять.
4. Неквапливе перегортання сторінок з метою «схоплювання» загального змісту й характеру викладу.
5. Уважне читання потрібних фрагментів.

Вивчаюче читання має на меті детальне засвоєння всього змісту роботи або певної її частини та рекомендується після ознайомлювального читання. Воно повільне, неквапливе, передбачає повернення до тексту, повторення та зіставлення матеріалу. Якщо зустрічається слово, значення якого незрозуміле, слід уточнити його в словнику. Робота зі словником полегшує засвоєння матеріалу, сприяє усвідомленню його змісту, оволодінню професійною лексикою.

У процесі вивчаючого читання надзвичайно необхідні робочі записи й виписки. Якщо студент працює з власною книгою, то позначки, записи, підкреслення можна робити безпосередньо в ній. При цьому бажано користуватися економною системою умовних позначок:

- знаки схвалення (підкреслення, «!», NB - Nota Bene (звернути увагу) та ін.);
- знаки заперечення («?», питальні слова та ін.);
- знаки доповнення (стрілки, записи типу «див. також ...» тощо).

При роботі з бібліотечною книгою або інтернет-ресурсом рекомендовано робити виписки понять, окремих цитат, тез або конспектування.

2. Конспектування першоджерел

Вивчення наукової літератури має бути органічно пов'язане з вивченням матеріалу лекцій, читанням підручників і наступною роботою (написанням реферату, курсової або дипломної роботи, підготовкою до іспиту тощо). При читанні наукових праць необхідно докладніше розібратися у тих питаннях, які були заплановані, але не розкриті на лекціях, звернути увагу на нюанси й особливості, які були згадані в лекціях. При самостійному вивченні наукової літератури дуже важливо зіставляти теоретичні положення з реальними психологічними явищами. Це дозволить краще зрозуміти, що означають досліджувані у книгах явища життя.

Конспект - це стислий виклад усього істотного в змісті досліджуваного матеріалу. Основні ідеї, положення і докази викладаються в порядку їх висвітлення. Перед конспектуванням відбувається первинне читання джерела, і лише після того, як текст зрозумілий, його варто конспектувати. Рекомендується писати конспект лише на одному боці аркуша. Конспект необхідно доповнити власними думками й прикладами з життя, що забезпечує підкріплення й поглиблене розуміння досліджуваного змісту.

Для того, щоб конспектування першоджерел виконувало пізнавальну функцію, сприяло свідомому засвоєнню знань, студентів потрібно навчати відповідним умінням, зокрема:

- відбір істотної інформації та відокремлення її від другорядної;
- лексична і синтаксична переробка тексту;
- схематизація і структурування прочитаного матеріалу;
- формулювання резюме прочитаного матеріалу.

3. Складання структурно-логічних схем, таблиць за окремими розділами, темами, питаннями навчальної дисципліни

Сутність цього прийому полягає у формуванні цілісності, логічності й системності знань здобувачів вищої освіти.

Алгоритм складання структурно-логічної схеми

1. Читання теми (розділу).
2. Аналіз тексту, виділення головних та другорядних думок і понять.
3. Занотовування основних понять і категорій.
4. Повторний перегляд тексту з метою визначення зв'язків між поняттями й категоріями.
5. Виділення найбільш загальних понять і категорій.
6. Побудова структурної схеми з урахуванням виділених взаємозв'язків.
7. Заключний перегляд тексту з метою зіставлення його з отриманою схемою.
8. Остаточне уточнення схеми.

Основні вимоги до складання структурно-логічної схеми

1. Схема повинна бути простою, лаконічною і міститися на одній сторінці.
2. Як елементи схеми, повинні бути виділені основні й достатні поняття з теми (розділу).
3. Елементи схеми (поняття) повинні бути розташовані так, щоб була зрозумілою їхня ієрархія (наприклад, родові й видові, загальні й конкретні поняття - в центрі, допоміжні поняття - на периферії).
4. Між елементами схеми повинні бути встановлені логічні зв'язки (усередині схеми та зовнішні, тобто взаємозв'язок із суміжними схемами).
5. Схема повинна бути наочною, для чого можна використовувати символи, графічний матеріал, колірні відтінки, таблиці, ілюстрований матеріал.

У разі необхідності схему можна додати визначенням основних теоретичних понять (додаток 3).

4. Робота з Internet-ресурсами

Користуючись мережею Internet, студент одержує унікальну можливість для самоосвіти, оскільки освітні інтернет-ресурси активізують пізнавальну діяльність, формують інформаційну культуру, навички дослідницької й аналітичної діяльності, уміння самостійно приймати рішення.

Необхідно, однак, ураховувати й істотні недоліки ресурсів мережі, зокрема, недостовірність розміщеної на сайтах інформації. Автори матеріалу, викладеного в Інтернеті, можуть викладати факти, дотримуючись тільки певної позиції щодо поставленого питання. Тому користувачі не завжди мають змогу об'єктивно оцінити інформацію, піддавшись на переконливість автора. У той же час цей недолік активізує самостійну розумову діяльність студентів, змушуючи аналізувати та переосмислювати отриманий матеріал для визначення рівня його достовірності.

Крім того, суттєвим недоліком не стільки самих ресурсів мережі, скільки практики роботи з ними студентів, є звичка значної частини користувачів механічно використовувати готові тексти, не обмірковуючи та не аналізуючи їх.

Назвемо можливі *форми самостійної роботи з використанням ресурсів Internet*.

Пошук і обробка інформації:

- написання і захист реферату-огляду;
- аналіз існуючих рефератів у мережі та їх оцінювання;
- складання бібліографічного списку;
- рецензія на освітні сайти з предмету та її презентація;
- підготовка фрагменту практичного заняття;
- робота з web-квестом, підготовленим викладачем;
- складання тематичного каталогу освітніх сайтів;
- аналіз розділів і тем, розміщених у мережі;
- аналіз методичних розробок з різних навчальних дисциплін.

Організація інформаційної взаємодії:

- ознайомлення з професійними інтерактивними конференціями;
- аналіз обговорюваних питань;
- консультації за допомогою електронної пошти;
- участь у студентських інтернет-конференціях;
- реєстрація і взаємодія в освітніх порталах;
- реалізація інтернет-проектів та ін.

Самостійна робота студентів з Інтернет-ресурсами дозволяє активізувати самостійну діяльність студентів. До того ж сучасні ресурси мережі привабливі не лише наявністю різноманітного текстового, а й мультимедійного матеріалу, що підвищує зацікавленість студента в освітньому процесі й самостійному пошуку інформації.

Інформація, розміщена в мережі, досить складно піддається кваліфікації, але все-таки виокремлюються найбільш *істотні групи ресурсів*, що охопили таку сферу, як освіта:

- науково-популярна інформація (різні видання, газети, журнали);
- довідкова інформація (віртуальні словники, довідники, енциклопедії, «віртуальні бібліотеки»);
- освітня інформація (методичні розробки, дистанційні курси);
- пізнавальна інформація («віртуальні музеї», освітні тематичні сайти).

При роботі з Інтернет-ресурсами необхідно враховувати наступне:

- 1) оцінити web-сайт, визначити, по можливості, якість й об'єктивність інформації;
- 2) використовувати довідкові видання;
- 3) порівнювати однакові теми за різними джерелами;
- 4) застосувати різну дослідницьку стратегію, систему пошуку інформації згідно із завданнями;
- 5) дати коректні посилання на використані джерела.

5. Складання глосарію теми (розділу) навчальної дисципліни

Глосарій (від лат. *glossarium* – словник) - це тлумачний (пояснюючий) словник понять і термінів, що складають термінологічну базу за певною темою або проблемою. Глосарій складається зі статей, у яких наводяться визначення термінів. Кожна стаття містить точне формулювання терміну та змістовну частину, що розкриває його сутність.

Глосарій містить основні професійні терміни (а також їхні англійські або латинські відповідники, у разі необхідності - відповідники на інших мовах), факти, персоналії, найважливіші дати.

Формулювання понять глосарію повинні відповідати формулюванням у різних словниках, енциклопедіях, довідниках, документах законодавчого характеру. Кількісне та якісне наповнення глосарія враховується при оцінюванні навчальних і наукових праць студентів. Наприклад, глосарій курсової роботи повинен містити не менше 10 основних понять і термінів, які використовувалися у контексті досліджуваної проблеми.

Складання глосарія забезпечує здобувачеві більш глибоке опанування психологічною науковою термінологією, сприяє виробленню вміння доцільно застосовувати і правильно розкривати її зміст, показує готовність до професійної і наукової діяльності.

6. Складання кросвордів

Сутність цього прийому полягає у тому, що студент (група студентів) відбирає ряд понять, зашифровує їхні початкові букви в кросворд, чайнворд, ребус і пропонує точне визначення кожного поняття. Розгадування може відбуватися на практичних заняттях, заняттях проблемної групи, гуртка, тематичному психологічному заході, вдома, в компанії друзів. Цей ігровий прийом захоплює здобувачів та розвиває їхню творчість.

7. Складання різних завдань за навчальною дисципліною

Приклади завдань:

- підбір уривків з художньої літератури, статей із журналів і газет, прислів'їв, приказок, афоризмів, висловлювань, притч до певного розділу (теми). Із цією метою можна завести на групу окремий зошит, у якому кожний студент може фіксувати ту інформацію, яку він підібрав, або ознайомитися з уже наявною;
- «Це цікаво»: студент готує й озвучує на семінарі або практичному занятті невелику інформацію, факт з окремого питання, проблеми (яка вивчається на даний момент). Інформація повинна відповідати вимогам новизни, теоретичної й практичної значущості;
- складання невеликих логічних ланцюжків з термінів за 1-2 темами або розділами;
- формулювання завдань, де необхідно виявити те чи інше психічне явище або властивість, розкрити його сутність, виявити закономірність та ін.;
- складання практичних ситуацій, що вимагають застосування психологічних знань при аналізі й оцінці психологічних особливостей людини;

- створення «галереї психологів». Підготовка «галереї» може здійснюватися індивідуально, у парах, групах. Необхідно підготувати матеріал про певного вченого-психолога (портрет, коротку біографію, перелік основних робіт, основні досягнення у різних галузях психології), більш докладно розкрити одну з проблем, яку досліджував ученим, проаналізувати значення поглядів ученого в наш час.

8. Складання картотеки літератури за окремими розділами, темами, питаннями навчальної дисципліни

За окремими темами і розділами навчальної дисципліни створюється список літературних джерел з їхньою анотацією, обов'язково дотримуючись правил складання бібліографічних списків.

9. Підготовка картотеки діагностичних методик за окремими розділами, темами, питаннями навчальної дисципліни

З окремих тем і розділів навчальної дисципліни створюється перелік психодіагностичних методик із зазначенням назви методики, автора, мети, стимульного матеріалу, стислого опису проведення й обробки результатів, а також дати посилання на джерело.

10. Практичне вивчення психічних процесів, станів, властивостей

Цей засіб самостійної роботи студентів передбачає самостійне проведення нескладних психодіагностичних процедур із подальшим обговоренням результатів на практичних заняттях.

11. Підготовка доповідей, повідомлень

При підготовці доповіді (повідомлення) необхідно: обрати тему, підібрати літературу за темою і ретельно вивчити її, продумати і скласти докладний план, виділити основні положення в досліджуваних джерелах, підтвердити запропоновані положення прикладами з тексту, подумати над правильністю та доказовістю наведених у джерелах положень, зіставити розглянуті в літературі факти, виділити в них загальне й специфічне, узагальнити вивчений матеріал відповідно до складеного плану, зробити висновки, підготувати необхідні для наочні матеріали (особисті спостереження, приклади, ілюстрації та ін.).

12. Підготовка до заліків та екзаменів є важливим видом самостійної навчальної діяльності, адже дозволяє систематизувати отримані знання та вміння. Залікам та екзаменам передують контрольні, тестові, залікові або екзаменаційні роботи, які надають здобувачеві вищої освіти можливості повторити, узагальнити й систематизувати свої знання з розділу курсу або дисципліни в цілому.

Рекомендації щодо підготовки до екзаменів та заліків

1. Розпочинаючи підготовку до екзаменів, корисно скласти план. Складаючи план на кожен день, необхідно чітко визначити, які саме розділи будуть опрацьовані сьогодні. При цьому слід уникати узагальнених формулювань: «Трохи попрацюю», «Подивлюся взагалі» тощо. Бажано визначити, який час Вам зручніше максимально завантажити: ранкові чи, навпаки, вечірні години.

2. Необхідно починати з найважчого матеріалу та з того, який Ви знаєте найгірше. Але буває й так, що займатися не хочеться, «немає настрою». У такому разі корисно розпочати з того, що Ви знаєте краще, з того матеріалу, який вам найбільше цікавий. Поступово Ви ввійдете в потрібний ритм роботи і зможете перейти до більш важких розділів.

3. Необхідно чергувати роботу і відпочинок. Перерви краще робити по завершенню вивчення будь-якої частини навчального матеріалу (приблизно щогодини), не затягувати їх, але намагатися зробити активними (вимити посуд, полити квіти, зробити фізкультперерву тощо).

4. Готуючись до екзамену, не треба прагнути до того, щоб прочитати й запам'ятати напам'ять весь підручник. Корисно повторювати матеріал за питаннями. Прочитавши запитання, згадайте і обов'язково коротко запишіть все, що Ви знаєте, і лише потім перевірте себе за підручником. Особливу увагу зверніть на підзаголовки розділу підручника, на правила і виділений текст. Перевірте правильність дат, основних фактів. Тільки після цього уважно, повільно прочитайте підручник, виділяючи головні думки, - це опорні пункти відповіді. Слід пам'ятати, що Ваше завдання не завчити, а зрозуміти матеріал, тому концентруйте увагу на ключових положеннях.

5. При підготовці до екзаменів корисно структурувати матеріал, складаючи його план або структурно-логічну схему. Це треба робити не подумки, а на папері, що дозволяє краще запам'ятати та зрозуміти матеріал. Плани корисні й тому, що їх легко використовувати при короткому повторенні матеріалу і навіть інколи безпосередньо при відповідях на екзаменах.

6. Наприкінці кожного дня підготовки слід перевірити, як Ви засвоїли матеріал: знову коротко запишіть плани відповідей на всі запитання, які були опрацьовані цього дня.

7. Відповіді на найбільш важкі питання розгорнуто викладіть комусь із батьків, другу, будь-кому, хто захоче слухати, причому намагайтеся це робити так, як потрібно на екзамені. Дуже добре записати відповідь на аудіопристрій, а потім послухати себе «ніби з боку».

8. Перед усним екзаменом добре спробувати викласти відповіді на найбільш важкі питання, стоячи перед дзеркалом (бажано таким, щоб можна було бачити себе в повний зріст), звертаючи увагу на позу, жести, вираз обличчя. Чому це важливо робити? Встановлено, що чим більшими є відмінності в станах людини в той момент, коли вона отримує інформацію (готується до екзамену) і відтворює її (складає екзамен), тим важче їй відтворювати («витягувати з пам'яті»). Готуватися зазвичай доводиться вдома, сидячи, а то й лежачи, у спокійній обстановці, розслабившись, а відповідаючи на екзамені, людина відчуває напруження, хвилювання. У разі, якщо Ви промовляєте відповідь або записуєте її, Ви зближує ці два стани.

Важливо й те, що внутрішня мова «про себе» відрізняється від мови вголос: вона коротка, стисла. Коли Ви переказуєте відповідь, це допомагає відповідати не внутрішньою мовою, а зовнішньою, загальнодоступною. У такий спосіб можна з'ясувати, які аспекти матеріалу Ви засвоїли, а які потребують повторення.

9. Якщо в якийсь момент підготовки до екзаменів Вам здається, що це вивчити неможливо і Ви ніколи не зможете запам'ятати все, що потрібно, подумайте про те, скільки інформації з цієї навчальної дисципліни вже засвоєно, зрозумійте, де Ви знаходитесь і скільки ще належить пройти. Робити це треба якомога конкретніше, відокремивши легкі або порівняно легкі для Вас питання і теми від тих, які вважаєте своєю основною проблемою. Зосередьтеся на тому, що Вам потрібно вивчити.

**III. САМОСТІЙНА РОБОТА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЯ»**

III.1. ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Назва теми	Кількість годин	
	денна	заочна
Модуль 1. Загальна психологія		
Тема 1. Робота з методами психологічного дослідження (бесіда, тести, анкетування).	8	10
Тема 2. Вивчення психологічних особливостей особистості.	8	12
Тема 3. Дослідження пізнавальних процесів особистості.	8	12
Тема 4. Дослідження емоційно-вольової сфери особистості.	8	10
Тема 5. Визначення індивідуально-психологічних особливостей особистості.	8	10
Разом за модулем 1	40	54
Модуль 2. Вікова психологія		
Тема 1. Аналіз основних психологічних теорій.	8	10
Тема 2. Вивчення психологічних особливостей дитячого віку.	8	12
Тема 3. Дослідження психологічних особливостей підлітків та юнаків.	8	12
Тема 4. Вивчення психологічних особливостей дорослої людини.	8	10
Тема 5. Вивчення психологічних особливостей людей похилого віку.	8	10
Разом за модулем 2	40	54
Модуль 3. Педагогічна психологія		
Тема 1. Аналіз основних психолого-педагогічних проблем в освітньому просторі.	8	10
Тема 2. Психологічний аналіз уроку.	8	12
Тема 3. Аналіз основних причин неуспішності учнів.	8	10
Тема 4. Розробка виховного заходу психопрофілактичної		12

спрямованості.		
Тема 5. Визначення професійних здібностей учителя.	8	12
<i>Разом за модулем 3</i>	40	56
<i>Усього</i>	120	164

Примітка. Тематика та обсяг самостійної роботи подається відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Психологія» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

ТЕМА 1.

РОБОТА З МЕТОДАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Ознайомитися з методами психологічного дослідження та зробити діагностику власних психологічних особливостей за допомогою тесту, анкети, опитувальника (метод оброти самостійно). Проаналізувати результати самодіагностування та зробити висновок. Виконання завдання описати у вільній формі (назва методики, її мета, хто виконував (ім'я, вік, соціальний статус та ін.), результати та їх психологічна інтерпретація).
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 1).

Література

1. Бригадир М. Б., Бугерко Я. М., Ревасевич І. С. Загальна психологія. Збірник кейсів : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2017. 35 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія : підручник для студ. психол. і педагог. спеціальностей. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 968 с.
3. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2018. 388 с.
4. Загальна психологія : навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 47 с.
5. Загальна психологія : навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. 2-ге вид. Тернопіль, 2016. 35 с.
6. Ільїна Н. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях. Київ : Університетська книга, 2018. 239 с.
7. Ільїна Н., Мисник С. Загальна психологія : теорія та практикум : навч. посіб. Київ : Університетська книга, 2017. 352 с.
8. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. 3-тє вид., переробл. та доповн. Київ : ЦУЛ, 2018. 272 с.
9. М'ясоїд П. Курс загальної психології. У 2-х томах. Том 2. Київ : Алерта, 2013. 758 с.
10. Психологія : підручник / за ред. Ю. Трофімова. Київ : Либідь, 2008. 560 с.
11. Черезова І. О. Психологія : навч. посіб. Бердянськ : БДПУ, 2015. 278 с.

ВИЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Визначення психологічних особливостей особистості за методиками:
 - виявлення типологічних особливостей особистості (за К. Юнгом);
 - оцінка рівня реактивної тривожності;
 - оцінка рівня особистісної тривожності;
 - тест «Неіснуюча тварина»;
 - психогеоетричний тест (С. Диллінгер) та ін.

Проаналізувати результати діагностування та зробити висновок. Виконання завдання описати у вільній формі (назва методики, її мета, хто виконував (ім'я, вік та інші дані - за бажанням), результати та інтерпретація отриманих результатів).

Примітка. Для виконання завдання необхідно обрати дорослу людину (одногрупника, батьків та ін.) та запропонувати виконати одну із рекомендованих методик (або дібрати методику самостійно).

4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 2).

Література

1. Бригадир М. Б., Бугерко Я. М., Ревасевич І. С. Загальна психологія. Збірник кейсів : навч.-метод. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 35 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія : підручник для студ. психол. і педагог. спеціальностей. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 968 с.
3. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2018. 388 с.
4. Загальна психологія : навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 47 с.
5. Загальна психологія : навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. 2-ге вид. Тернопіль, 2016. 35 с.
6. Ільїна Н. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях. Київ : Університетська книга, 2018. 239 с.
7. Ільїна Н., Мисник С. Загальна психологія : теорія та практикум : навч. посіб. Київ : Університетська книга, 2017. 352 с.
8. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. 3-тє вид., переробл. та доповн. Київ : ЦУЛ, 2018. 272 с.
9. М'ясоїд П. Курс загальної психології. У 2-х томах. Том 2. Київ : Алерта, 2013. 758 с.
10. Психологія : підручник / за ред. Ю. Трофімова. Київ : Либідь, 2008. 560 с.
11. Черезова І. О. Психологія : навч. посіб. Бердянськ : БДПУ, 2015. 278 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ОСОБИСТОСТІ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Дослідження пізнавальних процесів передбачає наступне: до кожного процесу підібрати відповідну методiku діагностики; зробити діагностику 3-4 пізнавальних процесів (власних або у групі), проаналізувати результати діагностування та зробити висновок. Виконання завдання описати у вільній формі (назва методики, її мета, хто виконував (ім'я, вік та інші дані - за бажанням), результати та інтерпретація отриманих результатів).
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 3).

Література

1. Бригадир М. Б., Бугерко Я. М., Ревасевич І. С. Загальна психологія. Збірник кейсів : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2017. 35 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія : підручник для студ. психол. і педагог. спеціальностей. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 968 с.
3. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2018. 388 с.
4. Загальна психологія : навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 47 с.
5. Загальна психологія : навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. 2-ге вид. Тернопіль, 2016. 35 с.
6. Ільїна Н. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях. Київ : Університетська книга, 2018. 239 с.
7. Ільїна Н., Мисник С. Загальна психологія : теорія та практикум : навч. посіб. Київ : Університетська книга, 2017. 352 с.
8. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. 3-тє вид., переробл. та доповн. Київ : ЦУЛ, 2018. 272 с.
9. М'ясоїд П. Курс загальної психології. У 2-х томах. Том 2. Київ : Алерта, 2013. 758 с.
10. Психологія : підручник / за ред. Ю. Трофімова. Київ : Либідь, 2008. 560 с.
11. Черезова І. О. Психологія : навч. посіб. Бердянськ : БДПУ, 2015. 278 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Дослідження емоційно-вольової сфери передбачає наступне: підібрати методики діагностики емоційної та вольової сфери (3-4); зробити діагностику або самодіагностику за однією з методик (1- емоційна сфера, 1 - вольова сфера), проаналізувати результати діагностування та зробити висновок. Виконання завдання описати у вільній формі (назва методики, її мета, хто виконував (ім'я, вік та інші дані - за бажанням), результати та інтерпретація отриманих результатів).
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 4).

Література

1. Бригадир М. Б., Бугерко Я. М., Ревасевич І. С. Загальна психологія. Збірник кейсів : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2017. 35 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія : підручник для студ. психол. і педагог. спеціальностей. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 968 с.
3. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2018. 388 с.
4. Загальна психологія : навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 47 с.
5. Загальна психологія : навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. 2-ге вид. Тернопіль, 2016. 35 с.
6. Ільїна Н. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях. Київ : Університетська книга, 2018. 239 с.
7. Ільїна Н., Мисник С. Загальна психологія : теорія та практикум : навч. посіб. Київ : Університетська книга, 2017. 352 с.
8. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. 3-тє вид., переробл. та доповн. Київ : ЦУЛ, 2018. 272 с.
9. М'ясоїд П. Курс загальної психології. У 2-х томах. Том 2. Київ : Алерта, 2013. 758 с.
10. Психологія : підручник / за ред. Ю. Трофімова. Київ : Либідь, 2008. 560 с.
11. Черезова І. О. Психологія : навч. посіб. Бердянськ : БДПУ, 2015. 278 с.

ТЕМА 5.

ВИЗНАЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Дослідження індивідуально-психологічних особливостей (темперамент, характер, здібності) передбачає наступне: підібрати відповідні методики діагностики (5-6); зробити діагностику або самодіагностику за однією з методик (1- темперамент, 1- характер, 1- здібності), проаналізувати результати діагностування та зробити висновок. Виконання завдання описати у вільній формі (назва методики, її мета, хто виконував (ім'я, вік та інші дані - за бажанням), результати та інтерпретація отриманих результатів).
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 5).

Література

1. Бригадир М. Б., Бугерко Я. М., Ревасевич І. С. Загальна психологія. Збірник кейсів : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2017. 35 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія : підручник для студ. психол. і педагог. спеціальностей. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 968 с.
3. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2018. 388 с.
4. Загальна психологія : навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 47 с.
5. Загальна психологія : навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. 2-ге вид. Тернопіль, 2016. 35 с.
6. Ільїна Н. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях. Київ : Університетська книга, 2018. 239 с.
7. Ільїна Н., Мисник С. Загальна психологія : теорія та практикум : навч. посіб. Київ : Університетська книга, 2017. 352 с.
8. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. 3-тє вид., переробл. та доповн. Київ : ЦУЛ, 2018. 272 с.
9. М'ясоїд П. Курс загальної психології. У 2-х томах. Том 2. Київ : Алерта, 2013. 758 с.
10. Психологія : підручник / за ред. Ю. Трофімова. Київ : Либідь, 2008. 560 с.
11. Черезова І. О. Психологія : навч. посіб. Бердянськ : БДПУ, 2015. 278 с.

ТЕМА 6.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЙ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Аналіз основних напрямів та теорій вікової психології передбачає: ознайомлення з напрямками та теоріями; підготовка презентацій напрямів та теорій (до 10 слайдів). Виконання завдання передбачає роботу у групах (2-3 студенти). Кожна група обирає певну теорію (напряму) і готує презентацію за планом: назва теорії (напрям), представники та їх відомі наукові доробки, основні положення та ін.
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 6).

Література

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 111 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2009. 400 с.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
4. Подоляк Л. Основи вікової психології. Київ : Главник, 2006. 111 с.
5. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Суми : Університетська книга, 2010. 351 с.
6. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
7. Швалб Ю. М., Мухина И. Ф. Возрастная психология. Донецк, 2005. 303 с.

ТЕМА 7.

ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДИТЯЧОГО ВІКУ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Вивчення психологічних особливостей дитячого віку передбачає роботу у групах (2-3 студенти). Кожна група обирає період дитячого віку (пренатальний період, період немовляти, раннє дитинство, дошкільний вік, молодший шкільний вік) та готує його презентацію (до 10 слайдів) за планом: назва віку та його межі, провідна діяльність, основні новоутворення, соціальна ситуація розвитку, особливості пізнавальної та емоційно-вольової сфер, особистісний розвиток.
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 7).

Література

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 111 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2009. 400 с.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
4. Подоляк Л. Основи вікової психології. Київ : Главник, 2006. 111 с.
5. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Суми : Університетська книга, 2010. 351 с.
6. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
7. Швалб Ю. М., Мухина И. Ф. Возрастная психология. Донецк, 2005. 303 с.

ТЕМА 8.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ ТА ЮНАКІВ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Дослідження психологічних особливостей підлітків та юнаків передбачає:
 - написання інформаційного повідомлення (виступу) з питань психології підлітка: «Підлітковий вік як перехідний період від дитинства до дорослості», «Особливості спілкування підлітків з дорослими», «Акцентуації характеру підлітків», «Важкі» підлітки» та ін. (тему обрати самостійно);
 - запропонувати методичний інструментарій (тести, опитувальники, анкети) щодо діагностики особливостей юнацького віку: визначення спрямованості особистості, професійних інтересів, готовності до самостійного життя тощо.
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 8).

Література

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 111 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2009. 400 с.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
4. Подоляк Л. Основи вікової психології. Київ : Главник, 2006. 111 с.
5. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Суми : Університетська книга, 2010. 351 с.
6. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
7. Швалб Ю. М., Мухина И. Ф. Возрастная психология. Донецк, 2005. 303 с.

ТЕМА 9.

ВИЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОРΟΣЛОЇ ЛЮДИНИ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези,
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Вивчення психологічних особливостей дорослого віку передбачає:
 - обрати дорослу людину для дослідження;
 - підібрати методики дослідження пізнавальної, емоційної та вольової сфер особистості дорослої людини (одна методика на сферу);
 - провести дослідження;
 - обробити результати дослідження;
 - оформити результати дослідження протоколом (ім'я, вік, професія, назва методики, результати, висновки).
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 9).

Література

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 111 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2009. 400 с.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
4. Подоляк Л. Основи вікової психології. Київ : Главник, 2006. 111 с.
5. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Суми : Університетська книга, 2010. 351 с.
6. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
7. Швалб Ю. М., Мухина И. Ф. Возрастная психология. Донецк, 2005. 303 с.

ТЕМА 10. ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Вивчення психологічних особливостей людей похилого віку передбачає:
 - обрати людину похилого віку для дослідження;
 - підготуватися до бесіди з нею;
 - провести бесіду;
 - проаналізувати відповіді;
 - оформити результати дослідження протоколом (ім'я, вік, професія (у минулому), результати бесіди, висновки).

Примітка. Бесіда як метод психологічного дослідження може мати різноманітну тематику: «Задоволеність життям у старості», «Мудрість як сенс життя у старості», «Значення сім'ї для людей похилого віку» та ін. (тему бесіди обрати самостійно).
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 10).

Література

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 111 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2009. 400 с.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
4. Подоляк Л. Основи вікової психології. Київ : Главник, 2006. 111 с.
5. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Суми : Університетська книга, 2010. 351 с.
6. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
7. Швалб Ю. М., Мухина И. Ф. Возрастная психология. Донецк, 2005. 303 с.

ТЕМА 11.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Аналіз основних психолого-педагогічних проблем в освітньому просторі передбачає ознайомлення з нормативними документами в галузі освіти (Закон України «Про освіту», Концепція «Нова українська школа», Положення про психологічну службу та ін.) та написання анотацій до них (обсяг - піваркуша А4).
Примітка. Анотація - стислий виклад змісту документу про його призначення, цінність, спрямованість, що дозволяє робити висновок про його доцільність.
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 11).

Література

1. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
2. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 111 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2009. 400 с.
4. Заброцький М. М. Педагогічна психологія: курс лекцій. Київ : МАУП, 2000. 100 с.
5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
6. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія : практикум. Київ : Видавничий центр НАУ, 2008. 212 с.
7. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Суми : Університетська книга, 2010. 351 с.
8. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2004. 335 с.

ТЕМА 12.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ УРОКУ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Психологічний аналіз уроку передбачає відвідування або відеоперегляд будь-якого уроку в ЗЗСО та написання його психологічного аналізу за схемою (додаток 2).
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 12).

Література

1. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
2. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 111 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2009. 400 с.
4. Заброцький М. М. Педагогічна психологія: курс лекцій. Київ : МАУП, 2000. 100 с.
5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
6. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія : практикум. Київ : Видавничий центр НАУ, 2008. 212 с.
7. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Суми : Університетська книга, 2010. 351 с.
8. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2004. 335 с.

ТЕМА 13.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРИЧИН НЕУСПІШНОСТІ УЧНІВ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Аналіз основних причин неспішності учнів (студентів) передбачає проведення опитування серед відповідної аудиторії щодо з'ясування причин неспішності. Питання розробити самостійно. Результати опитування оформити у вигляді переліку причин неспішності та запропонувати шляхи психолого-педагогічного супроводу.
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 13).

Орієнтовні питання опитування

1. *Вивчення якої дисципліни (предмету) викликає у Вас труднощі?*
2. *У чому це виявляється?*
3. *Які причини труднощів?*
4. *Які шляхи виходу з даної ситуації Ви бачите?*

Література

1. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
2. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 111 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2009. 400 с.
4. Заброцький М. М. Педагогічна психологія: курс лекцій. Київ : МАУП, 2000. 100 с.
5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
6. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія : практикум. Київ : Видавничий центр НАУ, 2008. 212 с.
7. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Суми : Університетська книга, 2010. 351 с.
8. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2004. 335 с.

ТЕМА 14.

РОЗРОБКА ВИХОВНОГО ЗАХОДУ ПСИХОПРОФІЛАКТИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Розробка виховного заходу (сценарію) за певним напрямком: моральне виховання, психологічні питання виховання характеру, виховання здорового способу життя, екологічне виховання, виховання культури мовлення тощо. Сценарій виховного заходу можна розробляти групами (2-3 студенти), обравши різну тематику.
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 14).

Орієнтовний план виховного заходу

1. *Тема заходу.*
2. *Мета заходу.*
3. *Вік учнівської аудиторії.*
4. *Обладнання.*
5. *Хід заходу.*
6. *Психолого-педагогічні висновки.*

Література

1. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
2. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 111 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2009. 400 с.
4. Заброцький М. М. Педагогічна психологія: курс лекцій. Київ : МАУП, 2000. 100 с.
5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
6. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія : практикум. Київ : Видавничий центр НАУ, 2008. 212 с.
7. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Суми : Університетська книга, 2010. 351 с.
8. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2004. 335 с.

ТЕМА 15. ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ

План

1. Опрацювати тему за рекомендованою літературою (конспект, тези, формалізована структура теми).
2. Визначити основні поняття теми та виписати їх у тематичний словник.
3. Підготувати міні-твір на тему «Імідж сучасного вчителя».
Примітка. Написання міні-твору передбачає ознайомлення з додатковою літературою відповідної тематики. Міні-твір має містити власні роздуми студента та власне бачення образу сучасного вчителя з орієнтацією на його професійні здібності та компетентності. Орієнтовний обсяг – один аркуш формату А4.
4. Здійснити самоконтроль знань (див. Завдання та питання для самоконтролю, тема 15).

Література

1. Болсун С. Зовнішність учителя як компонент педагогічної техніки. *Початкова школа*. 2000. № 3. С. 48-50.
2. Болсун С.А. Азбука для вчителя : навчально-методичний посібник. Кіровоград, Вид-во КОІПП імені Василя Сухомлинського, 2005. 124 с.
3. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2009. 400 с.
4. Галанов А. Поради щодо іміджу. *Відкритий урок : розробки, технології, досвід*. 2005. № 7-8. С.80-87.
5. Данильчук Л. А. Основы имиджа и этикета : учебное пособие. Киев : Кондор, 2009. 234 с.
6. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій. Київ : МАУП, 2000. 100 с.
7. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
8. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2004. 335 с.

ІІІ.3. ЗАВДАННЯ ТА ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Тема 1. Вступ до психології

1. У чому різниця життєвих та наукових психологічних знань?
2. Наведіть декілька народних прислів'їв з психологічним змістом та поясніть його.
3. Як в історії психологічної думки розглядалося поняття предмету психології?
4. Які існують форми відображення і в чому полягає специфіка психічного відображення?
5. Як співвідносяться поняття «психіка», «свідомість» та «самосвідомість»?
6. У чому полягає взаємозв'язок основних форм психіки? Наведіть конкретні приклади.
7. Як, на ваш погляд, можна довести наявність фізіологічної основи психіки?
8. На конкретних прикладах доведіть, що свідомість має соціально-історичне походження.
9. Порівняйте природний експеримент та спостереження.
10. Які психологічні методи дослідження можуть бути використані вчителем у школі та з якою метою? Обґрунтуйте свою пропозицію.

Тема 2. Особистість в діяльності та спілкуванні

Особистість

1. Наведіть конкретні приклади ознак, які характеризують людину як особистість.
2. Чи згодні ви з тим, що поняття «особистість» не можна ототожнювати з поняттям «індивідуальність»?
3. Що з позицій вітчизняної психології є фундаментальним рушієм людської активності?
4. Як співвідносяться соціальне та біологічне в розвитку особистості?
5. Чи є вплив зовнішніх фізичних даних людини на її особистісні якості? Відповідь обґрунтуйте.
6. Наведіть конкретні приклади потреб, що містяться на різних рівнях «піраміди потреб» А. Маслоу?
7. Чи впливає «Я-образ» на формування особистості? Відповідь обґрунтуйте.
8. Поспостерігайте за близькими та знайомими і спробуйте помітити конкретні прояви різноманітних механізмів захисту особистості.
9. Що, на вашу думку, може бути основними причинами неадекватної самооцінки особистості?
10. Що таке рівень домагань, і яку роль він відіграє у поведінці та розвитку особистості?

Діяльність

1. Що б ви відповіли на твердження, що діяльність людини – це віддзеркалення її особистості?
2. Проаналізуйте компоненти певної діяльності конкретної людини.
3. Поясніть, що означає «широкі, стійкі, змістовні інтереси». Наведіть конкретний приклад.
4. Наведіть конкретні приклади переконань.
5. Як співвідносяться поняття «навичка» та «уміння»?
6. Чи згодні ви з твердженням, що «перевчитися важче, ніж навчитися»? Відповідь обґрунтуйте.
7. Проаналізуйте поняття «вчинок» та співставте його з поняттями «діяльність» та «поведінка».
8. Порівняйте поняття «навичка» та «звичка». Від яких чинників, у першу чергу, залежить успішність формування навичок? Відповідь обґрунтуйте.
9. Встановіть зв'язки між потребами особистості та її діяльністю.
10. Доведіть взаємозв'язок основних видів діяльності людини.

Спілкування

1. Доведіть значення спілкування у житті людини, формуванні, проявах та розвитку особистості. Наведіть конкретні приклади.
2. Запропонуйте систему методів дослідження особливостей спілкування студентської молоді між собою та з викладачами. Які проблеми можуть виникнути під час проведення такого дослідження?
3. Чому можуть виникати бар'єри спілкування? Проаналізуйте роль і значення бар'єрів спілкування у повсякденному житті та діяльності людей.
4. Доведіть своєрідність та суттєве значення кінетики як засобу спілкування. Чи треба спеціально вчитися «читати» та використовувати кінетичні засоби спілкування?
5. Порівняйте такі механізми соціального впливу як зараження, сугестія, наслідування, переконування.
6. Від яких факторів і умов залежить соціальна перцепція? Відповідь обґрунтуйте.
7. Проаналізуйте особливості своєї соціальної перцепції. Які способи можна використовувати для вдосконалення соціальної перцепції?
8. Опишіть умови досягнення взаєморозуміння між вами та іншими людьми.
9. Що, на ваш погляд, може бути причиною психологічного впливу однієї людини на іншу? Які види психологічного впливу ви знаєте?
10. Встановіть зв'язки між сторонами спілкування. Наведіть конкретні приклади.

Тема 3. Пізнавальні психічні процеси

Увага

1. Проаналізуйте, у чому своєрідність уваги як процесу та стану.
2. Наведіть конкретні приклади функцій уваги у діяльності людини.

3. Наведіть конкретні приклади результатів функціонування ретикулярної формації як одного з фізіологічних механізмів уваги.
4. Проаналізуйте, які прийоми можуть бути використані для підтримки довільної уваги.
5. Що, на ваш погляд, може бути причиною виникнення післядовільної уваги? Наведіть конкретний приклад.
6. Порівняйте такі властивості уваги як переключення та відволікання.
7. Виходячи з психологічних закономірностей уваги поясніть, чому помилки рекомендується виправляти червоним олівцем?
8. Що таке неуважність? У чому вона виявляється?
9. За допомогою яких методів дослідження можна отримати характеристики властивостей уваги?
10. Опишіть зовнішні прояви уваги людини.

Відчуття та сприймання

1. Порівняйте відчуття та сприймання.
2. Що б ви відповіли на твердження про те, що відчуття людини не мають суттєвих відмінностей від відчуття тварин, враховуючи те, що відчуття – це найпростіший процес, що базується на роботі аналізаторів, які у людини та тварин (особливо вищих) працюють аналогічно?
3. Поясніть, чому сприймання не можна зводити до простої суми відчуттів? Як слід розуміти положення про те, що сприймання - результат складної аналітико-синтетичної діяльності?
4. Наведіть конкретні приклади синестезії. З якими синестезіями ви зустрічалися особисто?
5. Які основні вимоги з точки зору психології сприймання слід пред'являти до демонстрації у процесі навчання наочного матеріалу? Яке значення для сприйняття має словесна вказівка?
6. Як, на ваш погляд, співвідносяться поняття «сприймання» та «спостереження»?
7. Поясніть такий факт: чому, коли людина вперше йде по незнайомій місцевості, самотійно розшукуючи дорогу, вона без особливих зусиль знайде її вдруге; коли ж вона йде разом із супутником, якому дорога добре відома, людині важко буде самотійно пройти цей шлях наступного разу?
8. При одночасному сприйманні білого кола на чорному фоні і чорного кола на білому фоні останній здається меншим. Яка закономірність сприймання проявляється у цьому випадку?
9. Відомо, що один і той же відрізок часу в різних ситуаціях сприймається по-різному. Поясніть деякі закономірності суб'єктивної оцінки часу людиною.
10. Встановіть зв'язки відчуття та сприймання з властивостями особистості та іншими психічними процесами.

Пам'ять

1. Чи можна стверджувати, що пам'ять має суспільно-історичне походження? Відповідь обґрунтуйте.

2. Визначте найважливіші особливості пам'яті як пізнавального психічного процесу.
3. Наведіть конкретні приклади мимовільного запам'ятовування та проаналізуйте його причини.
4. Якими прийомами доцільно користуватися для організації логічного запам'ятовування?
5. На підставі власних спостережень опишіть індивідуальні особливості пам'яті.
6. Проаналізуйте, що зумовлює вибірковість процесів збереження та забування? Наведіть конкретні приклади.
7. Багато людей для кращого запам'ятовування вдаються до коротких записів. Чому такий прийом сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу?
8. Зі шкільної практики відомі випадки, коли учні, які добре знали вірш, при відповіді на уроці від хвилювання збиваються і забувають окремі його частини. Як фізіологічно пояснити таке забування?
9. Чому необхідною умовою успішного запам'ятовування є активність розумової діяльності учнів?
10. Як впливає на запам'ятовування ставлення до того, що запам'ятовується (цільова установка, розуміння значущості, інтерес та ін.)? Чим пояснити, що приклади, придумані самостійно, запам'ятовуються краще?

Мислення

1. У чому полягають специфічні особливості мислення як вищої форми пізнавальної діяльності?
2. Наведіть приклади зв'язку мислення з відчуттям та сприйманням.
3. Проаналізуйте відмінності мислення від чуттєвого пізнання.
4. Чи є, на ваш погляд, мислення у тварин? Якщо є, то в чому різниця між мисленням людини та мисленням тварин?
5. Доведіть зв'язок формування розумових дій із зовнішніми практичними діями.
6. У чому відмінність понять від уявлень і як вони взаємопов'язані? Проілюструйте відповідь прикладами.
7. Що, на ваш погляд, може бути причиною низького показника IQ, виявленого при тестуванні?
8. Чи згодні ви з тим, що якості мислення передаються генетично, і що «розумною людиною треба народитися»? Відповідь обґрунтуйте.
9. Проаналізуйте основні розумові операції, які необхідні для порівняння понять.
10. Які з якостей мислення ви вважаєте найбільш важливими для сучасної молоді? Відповідь обґрунтуйте.

Уява

1. Який вид уяви переважає в діяльності художника, письменника? За якими ознаками це можна встановити?
2. Підберіть приклади продуктивної мрії і порожньої мрійливості. Проаналізуйте роль мрії у вашому житті.

3. У чому полягає зв'язок сновидінь з реальністю?
4. Охарактеризуйте педагогічні прийоми, які найбільш сприяють розвитку уяви.
5. Добре відомо, що в той час, коли людина вчиться їздити на велосипеді, їй буває досить подумати, що зараз вона впаде, як це дійсно стається. Які механізми уяви виявляються у даному випадку?
6. Наведіть та поясніть конкретні приклади репродуктивної уяви.
7. Порівняйте уяву з іншими пізнавальними психічними процесами і властивостями особистості.
8. Чи можна говорити про наявність уяви у тварин? Відповідь обґрунтуйте.
9. Поясніть, у чому основна відмінність уяви від уявлень пам'яті. За якими ознаками це можна встановити?
10. Визначте, який прийом створення образів уяви використані винахідниками при конструюванні ними дирижабля, танка, амфібії, аеросаней, тролейбуса.

Тема 4. Емоційно-вольові процеси

Емоції та почуття

1. Як, на ваш погляд, співвідносяться поняття «емоції» і «почуття»?
2. На підставі власних спостережень опишіть прояви емоцій та почуттів.
3. Що б ви відповіли на твердження про те, що почуття людини характеризують систему її потреб?
4. Яку роль відіграють в емоціях органічні відчуття?
5. Доведіть, що почуття людини мають соціально-історичне походження.
6. Наведіть приклади, які підтверджують роль людських емоцій у пізнанні.
7. Чим відображення дійсності у відчуттях відрізняється від відображення, що здійснюється в процесах відчуття, сприйняття, пам'яті?
8. Чим можна пояснити те, що якщо дати можливість людині все розповісти, поплакати, то їй легше перенести горе?
9. Чи завжди характер емоційної реакції людини адекватний характеру самої дії? Поясніть причини можливої відповідності або невідповідності.
10. Наведіть конкретні приклади інтелектуальних почуттів.

Воля

1. Доведіть, що праця є основою виникнення і розвитку вольових дій.
2. Наведіть конкретні приклади проявів функцій волі.
3. У чому, на ваш погляд, вимірюється «сила волі»?
4. Проаналізуйте один з фактів прояву вольової поведінки, що мав місце у вашому житті. Чи запам'яталися вам особливості етапів вольової дії?
5. Уявіть, що ви прийняли рішення, але засумнівалися у його правильності, тому не виконуєте його, або відкладаєте виконання наміченого, намагається переконати себе, що з виконанням рішення можна почекати. Про які особливості волі особи це говорить?
6. Проаналізуйте, які чинники найістотніше впливають на розвиток волі людини?
7. У чому, на ваш погляд, полягає основна різниця між такими вольовими якостями як наполегливість та впертість?

8. Чи завжди оцінка результатів діяльності людини стимулює розвиток його вольових якостей? Відповідь обґрунтуйте.
9. Які, на ваш погляд, прийоми роботи над собою сприяють формуванню вольових якостей особи?
10. Проаналізуйте зв'язки між вольовими якостями особистості та такою її характеристикою як «локус контролю».

Тема 5. Індивідуально-психологічні особливості особистості

Темперамент

1. Властивості темпераменту проявляються вже в ранньому дитинстві. Чи можна на підставі цього зробити які-небудь припущення щодо збереження цих властивостей у майбутньому?
2. У людей можуть бути різними темп мови, емоційна збудженість, жвавість жестів. Чи завжди ці особливості належать до темпераменту? За якими ознаками це можна встановити?
3. Що б ви відповіли на твердження про те, що темперамент під час життя не змінюється?
4. Запропонуйте методи для виявлення типу темпераменту людини.
5. У яких життєвих ситуаціях темперамент розкривається найбільш повно?
6. Як темперамент позначається на формуванні рис особистості?
7. Наведіть та проаналізуйте конкретні приклади зв'язків темпераменту з особливостями емоційно-вольової сфери.
8. Різні типи темпераментів мають різні можливості для виконання певної діяльності, чи можна соціальну цінність людей визначати, виходячи з типів темпераменту?
9. Що, на ваш погляд, може бути причиною прояву в однієї людини властивостей різних типів темпераменту?
10. Наведіть та проаналізуйте конкретні шляхи пристосування темпераменту до особливостей та вимог діяльності.

Характер

1. У чому спільність і відмінність між характером і темпераментом?
2. Що б ви відповіли на твердження: «Хлопцю поганий характер дістався «у спадок» від бабусі»?
3. Який зв'язок існує між характером і темпераментом? Наведіть конкретні приклади.
4. Проаналізуйте значення у формуванні та проявах характеру такого явища як «динамічний стереотип».
5. Наведіть докази, що характер формується протягом життя шляхом виховання, а не є вродженим і незмінним.
6. Наведіть конкретні приклади та проаналізуйте таке явище як «динамічний стереотип».
7. Як співвідносяться поняття «тип характеру» та «акцентуація характеру»? Відповідь обґрунтуйте.

8. Доведіть, що властивості характеру визначаються не біологічними, а суспільними закономірностями.
9. Які індивідуально-своєрідні психологічні властивості людини можна назвати властивостями або рисами характеру?
10. Чим пояснити, що у важкі часи, в критичних ситуаціях характер людини проявляється найбільш повно?

Здібності

1. Чи можна фактичний успіх у певній діяльності визначити як здібності?
2. Яка існує залежність між здібностями, вміннями та знаннями?
3. Яка роль задатків у розвитку здібностей?
4. Проаналізуйте зв'язок здібностей з інтересами. Наведіть конкретні приклади.
5. Досить часто висловлюється думка про «уроджені» здібностей. Спростуйте дане твердження.
6. Чи завжди задатки будуть розвиватися в здібності?
7. Від яких факторів залежить розвиток здібностей?
8. Доведіть зв'язок загальних та спеціальних здібностей.
9. Наведіть конкретні приклади рівнів розвитку здібностей. Доведіть їхній ієрархічний зв'язок.
10. Як, на вашу думку, слід організувати роботу з дітьми, які виявляють певні здібності до навчального предмету або певної діяльності?

Тема 6. Загальні засади вікової психології

1. У чому виражається актуальність і значущість вікової психології в сучасних умовах? Відповідь обґрунтуйте.
2. На конкретних прикладах проілюструйте завдання вікової психології на сучасному етапі.
3. Із якими науками найбільш тісно пов'язана вікова та педагогічна психологія? Наведіть конкретні приклади.
4. Чому Л. Виготський вважав, що «проблема віку є не тільки важливою теоретичною проблемою, а і є ключем до вирішення багатьох питань практики»? Відповідь обґрунтуйте.
5. У чому полягають позитивні і негативні сторони лонгітюдного методу і методу поперечних зрізів?
6. Які можливості містить у собі близнюковий метод у віковій психології?
7. Проаналізуйте, яким чином розглядали джерела, причини, умови та рушійні сили психічного розвитку відомі вам теорії вікової психології.
8. Розкрийте сутність поняття «вікова криза» та доведіть її значення у загальному процесі психічного розвитку та формування особистості людини.
9. Наведіть конкретні приклади провідного виду діяльності у різних вікових періодах та проаналізуйте його суттєві ознаки.
10. Розкрийте поняття нерівномірності й гетерохронності та їх роль у процесі психічного розвитку та формування особистості людини.

Тема 7. Психологія дитинства

Психічний розвиток у період немовляти та ранньому дитинстві

1. Заповніть відповідні розділи таблиці вікової періодизації (Додаток 1).
2. Як, на ваш погляд, співвідносяться поняття «новонароджений». «немовля», «дитина»?
3. Розкрийте поняття кризи новонародженості та доведіть її значення у процесі психічного розвитку та формування особистості людини.
4. Мінімальна кількість вроджених безумовних рефлексів в період новонародженості – це «недолік» чи «перевага» в плані психічного розвитку та формування особистості людини? Відповідь обґрунтуйте.
5. Чому дитину в період новонародженості, коли проявляються виключно природні потреби і вроджені безумовні рефлексі, а також повністю відсутні будь-які форми діяльності і спілкування, Л. Виготський назвав «максимально соціальною істотою»?
6. Чому комплекс пожвавлення розглядають як принципово важливе надбання в процесі психічного розвитку людини?
7. Чи згодні ви з тим, що з дитиною у немовлячому періоді необов'язково розмовляти повністю промовляючи слова та розгорнутими реченнями, тому що вона ще не розуміє мови? Відповідь обґрунтуйте.
8. Що, на ваш погляд, може бути причинами загальмовування психічного розвитку та формування особистості людини в періоді немовляти та в ранньому дитинстві (переддошкільний період)?
9. Опишіть кризу трьох років з точки зору зумовленості попереднім розвитком і ролі його в подальшому розвитку.
10. У чому особливості і роль предметної гри та мовного розвитку в ранньому дитинстві?

Психічний розвиток та формування особистості в дошкільному періоді

1. Заповніть відповідний розділ таблиці вікової періодизації (Додаток 1).
2. Порівняйте психологічні особливості та вплив на психічний розвиток і формування особистості дитини предметної гри та гри сюжетно-рольової.
3. Проаналізуйте динаміку розвитку ігрової діяльності в дошкільному віці.
4. Наведіть конкретні приклади впливу сюжетно-рольової гри на психічний розвиток дошкільника.
5. Які суттєві зміни відбуваються у пізнавальній сфері дошкільника, як зокрема розвивається мислення?
6. У чому полягають основні тенденції динаміки сфери потреб та мотивів дошкільника? Наведіть конкретні приклади.
7. Які види трудової діяльності можуть виконувати дошкільники та який їхніх вплив на психічний розвиток та формування особистості дітей?
8. Проаналізуйте, у чому особливості перебігу кризи 7 років. Яку роль у ній відіграє центральне новоутворення свідомості у дошкільному віці?
9. Розкрийте поняття готовності до шкільного навчання та її значення у структурі психологічної готовності.

10. Встановіть зв'язки між особливостями психічного розвитку і формуванням особистості дитини у дошкільний період та її готовністю до навчання у школі.

Психічний розвиток молодшого школяра

1. Заповніть відповідний розділ таблиці вікової періодизації (Додаток 1).
2. Наведіть конкретні приклади виникнення певних центральних новоутворень свідомості молодшого школяра в умовах оволодіння провідною діяльністю цього періоду.
3. Наведіть конкретні приклади проявів центральних новоутворень свідомості у молодшому шкільному віці.
4. Проаналізуйте роль спілкування з однолітками у розвитку особистості молодшого школяра.
5. У чому полягає динаміка навчальних мотивів школярів протягом навчання у початковій школі? Як можна цілеспрямовано на неї впливати?
6. Проаналізуйте роль трудової діяльності в формуванні особистості молодших школярів.
7. Порівняйте, як складаються стосунки дітей з дорослими у дошкільному періоді та молодшому шкільному віці.
8. Що, на ваш погляд, може бути причинами неадаптованості першокласників до школи? Як можна подолати це явище?
9. Що, на ваш погляд, може бути причиною зниження пізнавальної потреби та несформованості змістовних навчальних інтересів наприкінці молодшого шкільного віку? Як запобігти цьому явищу?
10. Запропонуйте, яким чином можна коригувати неготовність до шкільного навчання.

Тема 8. Психологія дорослішання

Психологія підлітка

1. Заповніть відповідний розділ таблиці вікової періодизації (Додаток 1).
2. Що б ви відповіли на твердження про те, що кризових явищ у підлітковому віці уникнути неможливо, тому що вони викликані початком статевого дозрівання та фізіологічними змінами в організмі?
3. Зрозуміло, що дорослим досить важко спілкуватися з підлітками, але ж і підлітки відчують немало проблем у спілкуванні з дорослими. Спробуйте подивитися на дорослих «очима підлітка» та описати ці проблеми з позиції підлітків.
4. Що є запорукою душевної рівноваги сучасних підлітків? Аргументуйте відповідь.
5. Що, на ваш погляд, може бути причиною певного «знецінення» у сучасних підлітків ідеалів друга та дружби? Як можна виправити цю ситуацію?
6. Поясніть сутність явища, притаманного підліткам, яке О. М. Леонтьєв назвав «психологічний відхід від школи». Запропонуйте можливі засоби його подолання.
7. Чому саме в підлітковому віці найвища тяга до ризику? Відповідь обґрунтуйте.

8. Проаналізуйте, які внутрішні конфлікти найчастіше непокоять підлітка на сучасному історичному етапі.
9. Наведіть конкретні приклади впливу сучасної молодіжної субкультури на психічний розвиток та формування особистості сучасних підлітків.
10. Чому в психології деякі дослідники підлітковий вік не відносять ані до дитинства, ані до дорослості, та стверджують, що це взагалі абсолютно неповторний, особливий етап психічного розвитку, певний «третій світ»?

Психологія юності

1. Заповніть відповідний розділ таблиці вікової періодизації (Додаток 1).
2. Проаналізуйте, у чому полягають основні відмінності соціальної ситуації розвитку підліткового і раннього юнацького віку.
3. Чи завжди змінюється провідна діяльність з переходом від підліткового до юнацького віку? Чому так відбувається?
4. Проаналізуйте, яке місце займає в юнацькому віці проблема морального вибору. Що складає основні моральні питання ранньої юності?
5. На підставі власних спостережень опишіть особливості світогляду сучасних старших школярів.
6. На підставі власних спостережень опишіть, які проблеми мають вирішувати старшокласники у зв'язку з початком реалізації життєвих планів.
7. Доведіть, що юність - період досягнення рівня високої інтелектуальної зрілості.
8. Чи згодні ви з думкою І. Кона про те, що автономізація від дорослих не тільки потреба, а і право молодих людей? Відповідь обґрунтуйте.
9. Наведіть конкретні приклади значення особистісних новоутворень ранньої юності для подальшої долі людини.
10. Що, на ваш погляд, може бути причиною негативних переживань?

Тема 9. Психологія дорослості

1. У чому полягають соціально-психологічні особливості періоду дорослості?
2. Назвіть основні кризи дорослості.
3. Які внутрішні конфлікти найчастіше непокоять дорослу людину на сучасному історичному етапі?
4. Що, на ваш погляд, може бути причиною негативних переживань дорослої людини?
5. На підставі власних спостережень опишіть прояви емоційного вигорання дорослої людини.
6. Дайте характеристику когнітивного розвитку та емоційної сфери дорослих.
7. Які, на ваш погляд, найактуальніші психологічні проблеми у дорослому віці?
8. Що є запорукою душевної рівноваги сучасних дорослих? Аргументуйте відповідь.
9. Назвіть основний вид діяльності у період дорослості?
10. На підставі власних спостережень опишіть проблеми батьків і дітей.

Тема 10. Психологія старіння

1. У чому полягають соціально-психологічні особливості періоду старіння?
2. Назвіть основні кризи періоду старіння.
3. Які внутрішні конфлікти найчастіше непокоять людину похилого віку?
4. Що, на ваш погляд, може бути причиною негативних переживань людини похилого віку?
5. На підставі власних спостережень опишіть прояви емоційної сфери людини похилого віку.
6. Дайте характеристику когнітивної сфери людини похилого віку.
7. Які, на ваш погляд, найактуальніші психологічні проблеми у людей похилого віку?
8. Що є запорукою душевної рівноваги людей похилого віку? Аргументуйте відповідь.
9. Яка роль сім'ї для людей похилого віку?
10. На підставі власних спостережень опишіть проблеми людей похилого віку.

Тема 11. Вступ до педагогічної психології

1. Що стало причиною пошуку закономірностей психічного розвитку та формування особистості людини в онтогенезі? Яке значення для педагогічної практики мають результати таких пошуків?
2. Як співвідносяться поняття «навчання», «виховання», «розвиток психіки» і «формування особистості»?
3. У чому ви бачите розбіжність поглядів Ж. Піаже і Л. Виготського на інтелектуальний розвиток?
4. Проаналізуйте, від чого залежать темпи фізичного та психічного розвитку дитини?
5. Доведіть, що напрямки та лінії психічного розвитку та формування особистості людини виокремлені умовно. Наведіть конкретні приклади того, що між ними існує тісний та багатогранний зв'язок.
6. Розкрийте поняття нерівномірності й гетерохронності та їх роль у процесі психічного розвитку та формування особистості людини.
7. Яким чином розвиток загальнотеоретичних уявлень у психології визначав розвиток методів педагогічної психології?
8. Із якими науками найбільш тісно пов'язана педагогічна психологія? Наведіть конкретні приклади.
9. Наведіть конкретний приклад з художньої літератури, матеріалів ЗМІ, кінофільмів, або підібраний самостійно, який би ілюстрував практичну значущість педагогічної психології.
10. На конкретних прикладах проілюструйте психологічні особливості української народної педагогіки.

Тема 12. Психологія навчання

1. Як, на ваш погляд, співвідносяться поняття «научіння», «учіння», «навчання», «навчальна діяльність», «навчально-виховний процес»?

2. Наведіть та проаналізуйте конкретні приклади, що ілюструють особливості навчання як чинника соціалізації у різних соціально-історичних умовах.
3. Розкрийте сутність учіння з позиції концепції розумового розвитку Ж. Піаже.
4. Що б ви відповіли на твердження про те, що на уроці відбувається передача знань від учителя до учнів? Відповідь обґрунтуйте.
5. Наведіть конкретний приклад з художньої літератури, матеріалів ЗМІ, кінофільмів, або підібраний самостійно, який би ілюстрував психологічну сутність процесу навчання.
6. Проаналізуйте поняття «рівень актуального розвитку» та поняття «зона найближчого розвитку» на матеріалі конкретної навчальної дисципліни.
7. Чим, на ваш погляд, зумовлено існування значної кількості педагогічних технологій? Відповідь обґрунтуйте.
8. Проаналізуйте основні психологічні проблеми педагогічної стимуляції навчально-виховного процесу.
9. Проаналізуйте психологічні проблеми педагогічного оцінювання в сучасних умовах.
10. Що б ви відповіли на твердження про те, що індивідуальні особливості учнів не повинні впливати на педагогічне оцінювання? Відповідь обґрунтуйте.

Тема 13. Психологія навчальної діяльності

1. Проаналізуйте зміни психологічних складових навчальної діяльності молодших школярів, підлітків та юнацтва.
2. Проілюструйте конкретними прикладами зв'язок навчальної мотивації та успішності у навчанні.
3. Наведіть приклад з художньої літератури, матеріалів ЗМІ, кінофільмів, або підібраний самостійно, який би ілюстрував прояви внутрішньої мотивації до навчання.
4. Наведіть приклад з художньої літератури, матеріалів ЗМІ, кінофільмів, або підібраний самостійно, який би ілюстрував прояви зовнішньої негативної мотивації до навчання.
5. Чи згодні ви з тим, що «відносне невстигання», як явище приховане, не загрожує розвитку школярів? Відповідь обґрунтуйте.
6. На підставі власних спостережень опишіть психологічні проблеми учнів в умовах недиференційованого навчання.
7. Сформулюйте вимоги до вправ, спрямованих на формування навичок.
8. Наведіть приклад з художньої літератури, матеріалів ЗМІ, кінофільмів, або підібраний самостійно, який би ілюстрував орієнтувальні дії у навчальній діяльності.
9. Наведіть приклад з художньої літератури, матеріалів ЗМІ, кінофільмів, або підібраний самостійно, який би ілюстрував контрольні та оцінювальні дії у навчальній діяльності.
10. Наведіть приклад з художньої літератури, матеріалів ЗМІ, кінофільмів, або підібраний самостійно, який би ілюстрував дію цілевстановлення у навчальній діяльності.

Тема 14. Психологія виховання

1. Чи згодні ви з твердженням: «Виховання - це відбір та формування потреб»? Відповідь обґрунтуйте.
2. Проаналізуйте роль єдності педагогічних вимог у вихованні.
3. На підставі власних спостережень опишіть виховний вплив групи.
4. Наведіть приклад з художньої літератури, матеріалів ЗМІ, кінофільмів, або підібраний самостійно, який би ілюстрував психологічну сутність виховання.
5. Запропонуйте методи для визначення психологічних показників вихованості. Свій вибір обґрунтуйте.
6. Наведіть конкретні приклади ролі особистості педагога у вихованні.
7. Проаналізуйте психологічну сутність певного засобу виховання.
8. Наведіть приклад з художньої літератури, матеріалів ЗМІ, кінофільмів, або підібраний самостійно, який би ілюстрував можливості самовиховання.
9. Наведіть конкретні приклади вікових особливостей самовиховання.
10. Наведіть приклад з художньої літератури, матеріалів ЗМІ, кінофільмів, або підібраний самостійно, який би ілюстрував високий рівень агресивності учня. Запропонуйте засоби подолання цього явища.

Тема 15. Психологія педагогічної діяльності

1. Як, на ваш погляд, співвідносяться поняття «навчання», «викладання», «педагогічна діяльність»? Відповідь обґрунтуйте.
2. На основі вашого досвіду учня і студента наведіть приклади прояву різних сторін педагогічних здібностей (без зазначення прізвищ педагогів).
3. Чи згодні ви з тим, що особистісні якості педагогів є професійно значущими? Адже особистісна сфера – це те особисте, суто індивідуальне, що часто не має стосунку до інших... Відповідь обґрунтуйте.
4. Із якими типами педагогів вам доводилося зустрічатися у своєму учнівському та студентському житті (без зазначення прізвищ педагогів)? Які позитивні та негативні переживання викликали у вас ці типи.
5. Що, на ваш погляд, може бути причиною зниження авторитету педагога для учнів? Запропонуйте шляхи подолання цього явища.
6. Наведіть приклад з художньої літератури, матеріалів ЗМІ, кінофільмів, або підібраний самостійно, який би ілюстрував прояв педагогічного такту у спілкуванні вчителя та учнів.
7. Наведіть приклад з художньої літератури, матеріалів ЗМІ, кінофільмів, або підібраний самостійно, який би ілюстрував прояв суб'єктивізму педагога.
8. Проаналізуйте психологічну сутність «педагогічної дистанції» у спілкуванні вчителя та учнів. Які ви можете назвати неоптимальні варіанти «педагогічної дистанції»?
9. На підставі власних спостережень опишіть певний прояв професійної деформації особистості педагога.
10. Встановіть зв'язки між індивідуальним стилем діяльності педагога та ефективністю його впливу на учнів.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Результати самостійної роботи здобувачів вищої освіти контролюються та оцінюються викладачем у комплексі з іншими видами навчальної діяльності через різні форми поточного та підсумкового контролю.

Критерії системи оцінювання якості навчання, як правило, враховувати три основні компоненти:

1. Рівень знань:

- глибина та міцність знань;
- рівень мислення;
- уміння систематизувати знання за темами (проблемами);
- уміння складати розгорнутий план відповіді;
- давати точні формулювання;
- правильно користуватися поняттєвим апаратом;
- культура відповіді (грамотність, логічність і послідовність викладу);
- навички і прийоми виконання практичних завдань.

2. Навички самостійної роботи:

- уміння пошуку необхідної літератури;
- орієнтація в потоці інформації щодо обраної проблематики;
- навички ведення записів (складання простого і розгорнутого плану, реферату, виступу, навички науково-пошукової роботи).

3. Уміння застосувати знання на практиці:

- реалізація на практичних, семінарських заняттях;
- виконання індивідуальних завдань.

Завдання та питання для самоконтролю, у першу чергу, розраховані на самоперевірку та самооцінювання, критерії яких залежать від самих студентів, їхніх навчальних мотивів та особистісного сприйняття мети навчальної діяльності. У той же час ці ж завдання та питання можуть використовуватися викладачем в якості додаткових самостійних робіт. Кількість, послідовність та форма звітності в цих додаткових самостійних роботах залежить від структури робочої програми та визначаються викладачами у кожному конкретному випадку окремо. Якість виконання індивідуального навчально-дослідного завдання, якщо таке передбачене робочою програмою навчальної дисципліни, контролюється окремо та оцінюється у відповідності до розподілу балів за видами навчальної діяльності.

Наведемо загальні критерії оцінювання самостійної роботи студентів.

Загальні критерії оцінювання самостійної роботи

1. Рівень засвоєння навчального матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання.
2. Вміння використовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань.
3. Розкриття актуальності та практичного значення проблеми питання (завдання).
4. Відповідність змісту роботи запитанню (завданню), повнота його розкриття.

5. Використання необхідного наукового термінологічного апарату.
6. Наведення певних прикладів або порівнянь, необхідних для розкриття питання (завдання).
7. Самостійність виконання, наявність власно сформульованих думок.
8. Логічність та лаконічність викладу матеріалу.
9. Наявність сформульованих висновків, які відповідають поставленому питанню (завданню).
10. Обґрунтованість та практична спрямованість висновків.
11. Доцільність використання джерел та посилання на них у відповідності до вимог.
11. Наявність сучасної (за останні 5 років) наукової інформації щодо проблематики питання (завдання).
12. Оформлення матеріалів згідно з висунутими вимогами.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
3. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 111 с.
4. Волошина В. В., Долинська Л. В., Ставицька С. О., Темрук О. В. Загальна психологія : практикум. Київ : Каравела, 2005. 280 с.
5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
6. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія : практикум. Київ : Видавничий центр НАУ, 2008. 212 с.
7. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
8. Олексюк В. Особливості ціннісно-смислової сфери у другій половині дитинства. *Психологія і суспільство*. 2011. № 3. С. 96-103.
9. Павелків Р. В. Дитяча психологія : навч. посіб. для самостійної роботи студентів. Київ : Академвидав, 2011. 376 с.
10. Павелків Р. В. Загальна психологія : підручник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Кондор, 2009. 570 с.
11. Подоляк Л. Основи вікової психології. Київ : Главник, 2006. 111 с.
12. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Суми : Університетська книга, 2010. 351 с.
13. Поліщук В. М. Криза 17 років як перехідний період від підліткового до юнацького віку (дівчата). *Практична психологія та соціальна робота*. 2011. № 11. С. 16-20.
14. Поліщук В. М. Кризи 13 років : феноменологія, проблеми : Монографія. Суми: Університетська книга, 2006. 187 с.
15. Психологія : підручник / за ред. Ю. Трофімова. Київ : Либідь, 2008. 560 с.
16. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
17. Савчин, М. В. Загальна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Академвидав, 2011. 461 с.
18. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2004. 335 с.
19. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Просвіта, 2004. 413 с.
20. Черезова І. О. Психологія : навч. посіб. Бердянськ : БДПУ, 2015. 278 с.
21. Швалб Ю. М., Муханова И. Ф. Возрастная психология : учеб. пособ. Донецк : Норд-Пресс, 2005. 303 с.
22. Щотка О. П. Вікова психологія дорослої людини. Ніжин : Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2001. 194 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Таблиця вікової періодизації

Віковий період	Соціальна ситуація розвитку	Провідний вид діяльності	Центральні новоутворення віку	Основні суперечності віку

Схема психологічного аналізу уроку

1. Загальні відомості.

- Школа, клас, навчальний предмет, тема, вчитель, дата і час проведення уроку.

2. Психологічний стан учнів перед уроком.

- Готовність до уроку, особливості попереднього уроку; настрій учнів, стан збудливості, втоми.

3. Підготовка до уроку і керування увагою учнів.

- Засоби і прийоми організації уваги, що були застосовні вчителем: привернення уваги учнів до предмета заняття, темп і ритм уроку, інтонація мовлення вчителя, ясність, послідовність, доступність запропонованого матеріалу.

- Особливості уваги учнів класу: зосередженість, розподіл, стійкість, переключення. Особливості уваги окремих учнів та індивідуальний підхід при організації їх уваги.

4. Сприймання навчального матеріалу.

- Види відчуттів, які задіяні і переважають на уроці: зорові, слухові, рухові тощо. Розвиток відчуттів у конкретних формах діяльності на уроці.

- Керування відчуттями учнів при демонстрації наочності (макети, карти, діаграми, таблиці тощо) та під час роботи на класній дошці. Опора на попередній досвід і його використання для керування відчуттями учнів.

- Помилки в сприйнятті учнів, їх причини та запобігання.

5. Керування пам'яттю і розумовою діяльністю учнів.

- Характер запитань учителя, звернення до учнів: обсяг, системність і послідовність запитань, ступінь розуміння їх учнем, чи стимулювали ці запитання до самостійних суджень, висновків, узагальнень тощо.

- Формування у школярів розумових дій (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, порівняння), умінь доводити, логічно мислити. Контроль за виконанням вправ, їх дозування.

- Наскільки свідомо засвоїли учні пройдений матеріал, який ступінь самостійності їхніх відповідей, точність і повнота реконструкції матеріалу у відповідях.

- Врахування індивідуальних особливостей мислення учнів: наочно-дійове, наочно-образне, абстрактно-логічне тощо.

- Засоби, які забезпечують міцність свідомого запам'ятовування: встановлення причин і наслідків, використання порівнянь, зіставлень, виділення основного, структурне оформлення матеріалу, взаємодія слова і засобів наочності при запам'ятовуванні.

- Індивідуальний підхід для забезпечення міцного запам'ятовування: врахування вікових властивостей пам'яті, відмінностей у продуктивності, швидкості, точності, міцності, у способах запам'ятовування, типах пам'яті учнів.

- Мовлення учнів і характер помилок. Ставлення педагога до мовлення школярів.

6. Урахування індивідуально-типологічних особливостей учнів.

- Здійснення індивідуального підходу до учнів, яких можна віднести за всіма ознаками вищої нервової діяльності до сильного типу: стійке перенесення фізичних та розумових навантажень тощо.

- Індивідуальна робота з дітьми, в яких є ознаки слабого типу: заохочення активності, розвиток упевненості у свої розумових і фізичних здібностях, поступове залучення до діяльності, що передбачає переборення труднощів.

- Підхід до учнів з перевагою процесу збудження: розвиток уміння стримувати себе, самовладання, зваженість у рухах і роботі, наполегливість

- Підхід до дітей із недостатньою рухливістю нервових процесів: чергування збудження і гальмування, частий перехід від одного виду діяльності до іншого, розвиток активності, ініціативності, самостійності.

- Вияв на уроці індивідуально-типологічних особливостей учителя, вміння переборювати небажані прояви темпераменту та характеру.

7. Психічний стан та поведінка учнів на уроці.

- Наскільки вдалося підтримувати на уроці стан активності всього класу і окремих учнів; наявність уваги, інтересу, готовності виконувати вимоги і вказівки вчителя, проявляти самостійність. Вияв активності у позі, міміці.

- Які небажані емоційні ситуації виникли під час уроку та їх причини (втома, розсіяність, невпевненість, страх, озлобленість тощо).

- Здійснення індивідуального підходу на уроці, попередження проявів небажаних психічних станів.

- Реакції учнів на успіхи та невдачі товаришів. Ставлення учнів до вчителя, його зауважень, вказівок. Впливи школярів один на одного: взаємне навчання, взаємне дисциплінування.

8. Поведінка педагога.

- Настрій і психічний стан вчителя: спокійний, впевнений, енергійний, доброзичливий або роздратований, апатичний, нерішучий.

- Контакт із класом: розподіл уваги на всіх учнів, переключення уваги на працю окремих школярів, реакція на поведінку учнів.

- Зауваження вчителя щодо характеру виконання робіт, логіки викладу, ставлення до товаришів, культури мовлення тощо.

9. Висновки та пропозиції.

- Чи досягнута мета уроку? Значення матеріалу уроку для учнів: пізнавальне, наукове, практичне, виховне тощо. Чи сприяв урок психічному розвитку учнів? Підкреслити особливо вдалі моменти уроку щодо розвитку психіки учнів.

- Загальні висновки. На які аспекти роботи з формування здорової психіки учнів на уроці необхідно звернути особливу увагу?

Приклад структурно-логічної схеми теми**Структурно-логічна схема теми «Здібності»****Структура:**

- здатки
- знання
- вміння
- навички

Рівні розвитку:

- обдарованість
- талант
- геніальність

Широта:

- загальні
- спеціальні

Рівні виявлення:

- репродуктивний
- творчий

